

Gloaalikansalaisuus ja -kansalaiskasvatus – hyviä käytäntöjä ja käytännön esimerkkejä erityisesti järjestökentältä

Koosteen tarkoitus: Syötteitä globaali- ja keke-kasvatuksen ideointiin. Muodostaa yhdessä opinnäytekoosteen (ks. SVV-sivuston keke-teemasivu) kanssa aineiston, jonka pohjalta esim. SVV-ohjelmassa voidaan tutkimuksellisesti syntetisoida sitä, miten kestävä kehityksen periaatteita on tuotu vapaan sivistystyön kentällä käytäntöön ja miten aihepiiriä on tutkittu.

Kooste 12/2019

Sisältö

1 Vapaan sivistystyön oppilaitoscasija.....	1
2 Historiallistavia esimerkkejä	2
3 Hanke-esimerkkejä, koulutuskokonaisuuksia ja seminaareja.....	4
4 Pedagogisia ratkaisuja	8
5 Yliopistokoulutusta ja tutkimusta	9
6 Sertifikaatteja	10
7 Pelillistäminen ja leikillistäminen.....	10
8 Liikunnallisia käytäntöjä.....	11
9 Draamapajoja.....	12
10 Mediaprojekteja	12
11 Vaihto-ohjelmia ja leirejä.....	13
12 Kouluvierailuja	13
13 Brunssit	14
14 Yhteisörahoituskampanjoita.....	14
15 Monikulttuurinen nuorisotalo	14
16 Oppaita ja materiaalipankkeja.....	14

1 Vapaan sivistystyön oppilaitoscasija

Vapaan sivistystyön Muutosagentti-koulutus: Ekososiaalinen sivistys ja uudistava oppiminen 09/2019

Vakka-Suomen kansalaisopisto:

- Keke osana strategisia tavoitteita: pyrkimys, että läpäisee koko toimintaa ja osallistetaan kaikki toimijat.
- Ekoteko-kampanjat kurssien yhteydessä, näyttelyt (esim. kevätnäyttelyssä teema esillä), oppaat, hyväntekeväisyyslahjoitukset alueellisilta toimijoilta...
 - Esim. materiaalien kierrätys kurssilta ja ryhmältä toiselle: yhdeltä kurssilta kerääntyvät munakennot toisen kurssin raaka-aineeksi.

- Perinne-Vakka: verkkopankki, jossa paikallisperinteen vahvistamispyrkimys, alueen muistitiedon vaaliminen (kulttuurinen kestävyys). Kyläkirjat, historiikit, perinnewiki. Tekstejä, kuvia, äänitteitä.
- Keke-sertifikaatti: tuo toimintaan ja tavoitteisiin järjestelmällisyyttä.

Open Minds -lyhytkurssit, Västra Nylands Folkhögskola:

- Miten taide- ja mediakasvatus voivat rakentaa kekeä.
- Monipuolista taideainetoimintaa erityistukea tarvitseville opiskelijoille (näyttelyt, teatteriesitykset, opintokäynnit, luennot).
- Luottamuksen ja turvallisuuden rakentaminen, itsetunnon vahvistaminen keskiössä.
- Taustana Nordplus-projekti.

Vastuullisuus strategisena periaatteena Joutsenon opistossa:

- Opiston arvojen kirkastaminen lähtökohtana: onko toimintamme vastuullista, miten arvot siirtyvät henkilökunnalta opiskelijoille.
- Keskiöön yhteisöllisyys, ekologisuus, eettisyys, jatkuvan parantamisen periaate. Vastuu toimia myös kestävänsä tulevaisuuden rakentamisen puolesta. Miten arvomme näkyvät myös tulevaisuudessa?
- Keskeisenä sytykkeenä Transformer 2030 -koulutus.
- Kaikille opiskelijoille yleissivistävien opintojen jakso, jolla eri alojen asiantuntijat kertovat omasta työstään. Punaisena lankana globaalikasvatus ja ekososiaalinen sivistys.
- → työskentely synnyttänyt uudenlaisia tapoja ajatella opettamista, mm. irtautuminen opettajajohtoisuudesta enemmän vertaisoppimisen ja valtauttamisen suuntaan → aktiivisen toimijuuden rakentaminen.
- Opisto pyrkii ajamaan kestäviä ratkaisuja koko kaupungin tasolla. Esim. strategiapäivä avoimena kaikille kiinnostuneille.

2 Historiallistavia esimerkkejä

Heikkinen, A., Pätäri, J. & Sipilä, O. 2019. [Sivistys, työ ja tulevaisuus – ja sivistystyön tulevaisuus?](#) Tutkimusesityksen runko Vapaan sivistystyön päivillä 28.8.2019 järjestetyssä vapaan sivistystyön tutkimustyöpajassa.

- **Miten vst:n työn ja ammattien väliset suhteet ehdollistavat globaalikasvatusta ja kekeä?**

1 Vapaan sivistystyön, työn ja ammattien (elinkeinojen) muuttuvat suhteet (Anja Heikkinen)

- Talonpoikaisen ja työväen sivistysliikkeen perintö: sivistyksen, työn ja talouden yhteenkietoutuneisuus ←→ Länsimaisen sivistystradition tarjouma: henkisen ja aineellisen, sivistyksen ja työn, kulttuurin ja luonnon vastakkaisuus ja poissulkevuus.
- Talonpoikainen sivistystyö: kansaisuus, maahenkisyys, paikallinen ja historiallinen juurtuneisuus → nuorisoseura- ja raittiusliike, osuustoiminta, kansanopistot.
- Työväen sivistystyö: sosialismi, demokratia ja tasa-arvo, omaehtoinen ja tieteenomainen työväen sivistys → työväen sivistysjärjestöt, ay-opistot (työväenopistot?)
- Ajautuivat keskiluokkaisten ja nationalistisen intressien edistäjiksi ja hegemonisiksi vst:n edustajiksi: oma osa politiikasta, taloudellisesta ja sosiaalisesta hyvinvoinnista, osattomien (maattomat, työttömät, poikkeavat...) ja eliitin marginalisointi vst:n valtavirrassa.
- Kansallisen ja ylikansallisen talouden ja työnjaon epätasa-arvoisiin rakenteisiin ja niiden sosiaalisiin ja poliittisiin seurauksiin vastaaminen jäi vst:n sivistystulkinnoissa marginaaliin.

- Työtä, ammatteja (elinkeinoja) ja taloutta ”jalostavan” sivistystyön tilalle valtion ja työnantajien globaalien talouskilpailun ehdoilla määritelty ammattikasvatus.
- Negaatioilla rakentuva vst:n itseymmärrys → (ylikansallisten) poliittisten ohjelmien ja koulutusjärjestelmän alihankkija, kompensoija, aukkojen paikkaaja... myös suhteessa työhön, ammatteihin ja talouteen.

2 Empiirinen näkökulma – Sivistävää työtä ruohonjuuritasolla (Outi Sipilä)

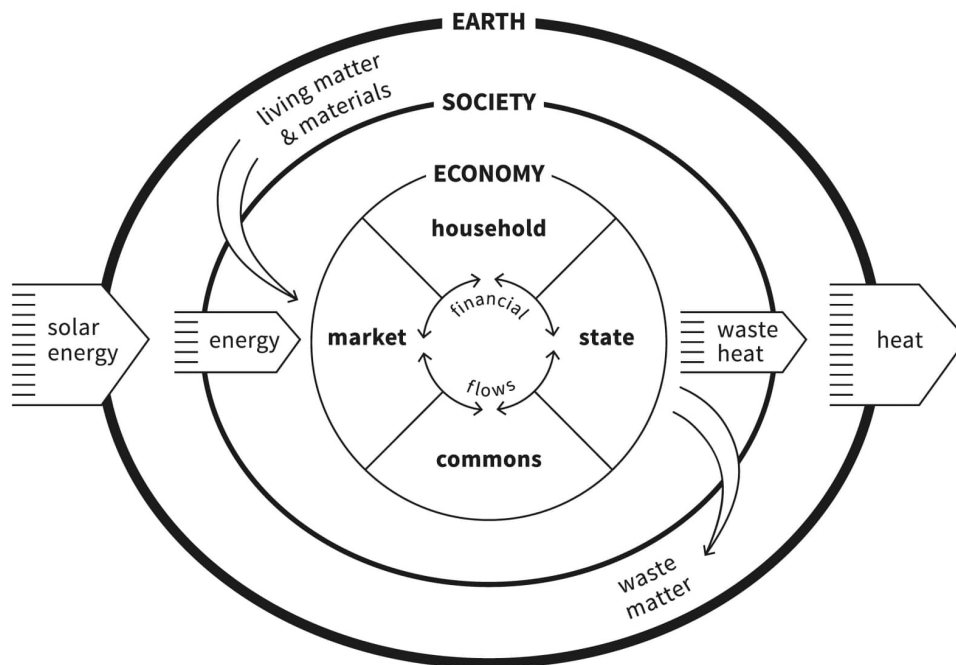
- Vapaaehtoistoiminnan kasvatukselliset merkitykset: toimintaa tarkastellaan *vapaaena sivistystyönä* ja yksilön *tietoisena itsekasvatuksena*
- Suomen Punaisen Ristin ensiaputoiminnan vapaaehtoisten ryhmä (20 aktiivista jäsentä)
- Kertomusaineisto ja vuoden mittainen kenttätyöskentely: viikoittaiset havainnot, haastattelut
- *Miten itsekasvatus näyttäytyy vapaaehtoistoiminnan kentällä? Millaisia kasvatuksellisia merkityksiä vapaaehtoistoiminnalla on ollut elämänsä aikana?*
- Järjestöllinen sivistystyö uhkaa pudota vapaan sivistystyön muiden perinteisten toimintamuotojen joukosta hallinnollis-poliittisissa määritelmässä.
- Opintokeskukset tukevat kurssimuotoista toimintaa ja järjestökoulutuksia. Ensiapuryhmäläisten viikoittaiset kokoontumiset ja harjoitukset ovat vapaaehtoisten aktiivisuuden varassa.
- *”Olemme kentällä ja päivystämässä koulutettuja maallikkoja.”* Aineisto viestii, että järjestöjen organisoima vapaaehtoistoiminta olisi perusteltua kytkeä nykyistä vahvemmin paitsi sivistyksestä ja työstä, myös sivistystyöstä ja sen tulevaisuudesta käytävään tutkimukseen ja keskusteluun. Tätä rakennetaan tutkimuksessa mm. itsekasvatuksen käsitteen avulla.

3 Yliopistoyhteistyö itse- ja yhteisymmärryksen rakentajana – (Planetaarinen) sivistys ja vastuu työn ulottuvuutena (Jenni Pätäri)

→ Kapitaloseenista maalaisen (earthly), maanasujaiden (earthlings) maatalouteen (earth economy): vapaan sivistystyön missio? (Heikkinen)

- The embedded economy ‘reminds us that we are more than just workers and consumers’ (source: Kate Raworth & Marcia Mihotich, myös kuva).
- VAI: olemmeko (me?) maatalouden muiden maanasujaiden työtä riistäviä kuluttajia?

3 Hanke-esimerkkejä, koulutuskokonaisuuksia ja seminaareja

Vapaan sivistystyön Muutosagenttikoulutus. Ekososiaalinen sivistys – muutosagentti 2020-luvulle (<https://peda.net/yhdistykset/vst/ajankohtaista/muutosagenttikoulutus>). Kaikkien vs-oppilaitosten henkilöstölle.

Transformer 2030 – opettajat kestävän kehityksen muutosagentteina -koulutukset tarjoavat opettajille syventävää tietoa globaalikasvatuksesta ja Agenda 2030:n tavoitteista, ja mahdollisuuden soveltaa tietoa käytännön kokeilun muodossa osana omaa arkityötä. Koulutuksia järjestetään Vantaalla, Kokkolassa, Tampereella, Joensuussa ja Oulussa.

Pöhinää pönttöön – aktiivisen kansalaisuuden työkalupakki -hanke. Sisä-Savon kansalaisopisto (<https://peda.net/suonenjoki/kansalaisopisto/hankkeet/pph2>).

- OPH:n tukema hanke. Etsitään luovia ja innovatiivisia malleja aktiivisen kansalaisuuden ja lähidemokratian toteutumiseksi opiston toiminta-alueella. Tavoitteena lisätä kiinnostusta yhteistä päätöksentekoa ja poliittista keskustelua kohtaan sekä luoda aktiivisen kansalaisuuden edistämisen strategia. Koko paketista tarkoitus muodostua aktiivisen kansalaisuuden strategia ja työkalupakki, jossa on erilaisia hyviä malleja aktiivisen kansalaisuuden edistämiseen käytännössä. Hankkeessa yhteistyökumppaneina Maaseudun kehittämissyhdystys Mansikka ry ja Snellman kesäyliopisto.
- Tehdään mm. kylille kysely niiden koulutustarpeista ja järjestetään koulutusta lähidemokratiasta ja paikallisvaikuttamisesta.
- Nuoret aktivoidaan järjestämään eduskuntavaalipaneelleja vaaleihin yhteistyössä Sisä-Savolehden kanssa. Kansanedustajaehdokkaat tulevat nuorten kummeiksi, ja järjestävät puolestaan hankkeeseen valituille nuorille tutustumismatkan eduskuntaan eduskuntavaalien (2015) jälkeen.

- Kerran kuukaudessa valitaan kuukauden kansalainen, joka omalla toiminnallaan innoittaa yhteisöllisyyden vahvistamista ja aktiivista kansalaisuutta. Opiston Facebook-sivuilla voi ehdottaa kuukauden kansalaistekoja, joiden tekijät pääsevät myös mukaan eduskuntaan tutustumismatkalle.

Gloaalikasvatushanke, Fida. Osa kehitysyhteistyöohjelmaa. Varustaa vapaaehtoisia, opettajia ja seurakuntia aktiiviseen maailmankansalaisuuteen kasvattamisessa. Organisoii esim. kouluvierailuja, jotka toteutetaan yhteistyössä Hyvä Sanoma ry:n koulupalvelun kanssa; tuottaa materiaaleja globaalikasvatustyön tueksi.

African Care ry:n globaalikasvatushankkeet, mm. ulkoministeriön tukemat (<https://www.africancare.fi/gloaalikasvatustyo/>):

- [Valtarakenteet näkyviksi \(2016-2018\) -kurssi](#). Aineistot: [Kurssitöihin](#); toisen asteen opettajille suunnattu [Vallan jäljillä -menetelmäopas globaaleista valtarakenteista](#).
- [Kehitysmaiden naisvaikuttajat \(2015\)](#)
- [Kulttuurien kohtaamisia – kunnia-ajattelu haasteena koulumaailmassa \(2013\)](#)

African Care:

- *sosiaali- ja terveysalalla toimivien afrikkalaisnaisten vuonna 2001 perustama kansalaisjärjestö, joka pyrkii Suomen toiminnallaan vahvistamaan maahanmuuttajanaisten asemaa ja toimintamahdollisuuksia.*
- *yhteistyökumppanina Stadin aikuisopiston kotivanhempien suomen kielen koulutuksessa (KOTIVA) tarjoamalla koulutusohjelmaan lastenhoitopalveluita.*
- *Gloaalikasvatus kannustaa aktiiviseen maailmankansalaisuuteen. Globaalien haasteiden kuten ilmastonmuutoksen, köyhyyden, syrjinnän ja konfliktien ymmärtäminen on yhä tärkeämpi taito, ja eri näkökulmien ja kulttuurien ymmärrys antaa työkaluja toimia tasa-arvoisemman maailman puolesta. African Caren globaalikasvatus herättää pohtimaan ja purkamaan stereotyyppioita kehitysmaiden naisista. Samalla kannustetaan kunnioittamaan erilaisuutta ja edistämään yhdenvertaisuutta.*

Taksvärkki ry Maailmankansalaisen koulu -kouluyhteistyö 2018–2019

(<https://www.taksvarkki.fi/category/opettajille/maailmankansalaisen>). Tavoitteena kehittää ja tukea koulujen omaa globaalikasvatusta sekä lisätä oppilaiden ymmärrystä globaaleista kysymyksistä ja kannustaa heitä vastuulliseen maailmankansalaisuuteen. Työ tukee perusopetuksen laaja-alaisten osaamistavoitteiden toteutusta. Jokainen koulu on valinnut yhden globaalikasvatuksen osa-alueista lukuvuoden painopisteeksi (mm. moninaisuus, kestävä kehitys, vastuullinen kuluttaminen). Taksvärkki ry on kouluttanut opettajia globaalikasvatuksesta ja sen menetelmistä, ja opettajat ovat saaneet Taksvärkiltä tukea opetussuunnitelman mukaisen globaalikasvatuksen toteuttamiseen. Kouluilla on järjestetty työpajoja, tapahtumia ja tempauksia globaalikasvatuksen teemoista. Jokaisella koululla on muodostettu oppilaiden Maailmankansalaisten ryhmä, joka toteuttaa lukuvuoden 2018–2019 aikana oman vaikuttamisprojektin ja harjoittelee sitä kautta aktiivista kansalaisuutta niin paikallisesti kuin globaalisti. Kukin ryhmä valitsee tärkeäksi kokemansa ongelman ja lähtee toimimaan sen ratkaisemiseksi. Valittuja ongelmia ovat mm. yhteisöllisyyden puute koululla. Nuoret jakavat myös erilaisissa tempauksissa omilla kouluillaan toisille oppilaille tietoa siitä, mitä ovat oppineet kehityskysymyksistä ja vaikuttamisesta.

Let's get global -hanke (<https://letsgetglobalblog.wordpress.com/maailmankansalaisuus/>, Plan). Tavoitteena oppia maailmankansalaisen tietoja ja taitoja, esim. ymmärtää YK2030 kestävä kehityksen tavoitteiden mukaista toimintaa. Siihen kuuluu myös globaalin vastuun ottaminen ja kantaminen ja pyrkimys rakentaa parempaa maailmaa. Partnerina Plan Uganda, SmartUp Factory. Sis.:

- [GloaalikasvatusTET](#): tutustuminen globaalien kehityskysymysten parissa työskenteleviin järjestöihin ja verkostoituminen niiden kanssa.
- [GloaalikasvatusWORKSHOP](#) Suomen Pakolaisavussa: työstettiin järjestön ja koulujen yhteistyötä.
- [Etnografiseen tutkimusmenetelmään](#) tutustuminen. Menetelmää sovellettiin [YK2030 kestävä kehityksen ryhmätyössä](#).
- Vierailu: tutustuminen Suomen Pakolaisavun toimintaan Kampalan kaupunkipakolaisten parissa ja yhteinen roskien siivouskampanja. Caring Handsissä perehdyttiin yrityksen perustamiseen köyhyyden kierteen katkaisemiseksi ja tehtiin vapaaehtoistyönä paperista helmiä. Lisäksi matkalla perehdyttiin laajasti paikalliseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, historiaan ja uskontotilanteeseen. Uganda on kehittyvä talous, jossa ihmisten tuloerot ovat valtavat. Köyhimmässä asemassa olevilla ei ole mahdollisuutta koulutukseen. Hankekouluihin on perustettu globaalikasvatuksen Let's get global -ryhmiä, joihin on rekrytoitu mukaan opiskelijoita. Ryhmien toiminnassa on hyödynnetty Planin Smartup Factoryn toimintaperiaatteita, joissa korostuvat osallistaminen ja vaikuttaminen sekä yhdessä innovointi ja tekeminen. Ryhmiin on pyritty rekrytoimaan mukaan maahanmuuttajataustaisia nuoria. Lisäksi ryhmät pyrkivät löytämään keinoja siihen, miten nuoret voivat olla toistensa tukena, jotta opiskelun esteet, kuten yksinäisyys ja syrjäytymisriski vähenisivät.

Partion kansainvälisyyskasvatushankkeet ja globaalikasvatuksen hyvät käytännöt. Esimerkiksi Suomen ja Senegalin partiolaisten välinen [Woomal-kumppanuushanke](#) tuotti lippukunnille [aktiiviteettivinkkejä](#) eri ikäryhmien kansainvälisyys- ja ympäristökasvatukseen lähtemättä välttämättä koloa kauemmas. Suomen Partiolaisilla on käynnissä kumppanuushanke myös [Nepal Scoutsien](#) kanssa. [Hankkeen](#) tavoitteena on kehittää molempia järjestöjä toistensa tuella, Suomessa partiolaisten yhteiskuntasuhteita ja Nepalissa partio-ohjelmaa ja nuorten johtajuutta.

[Woomal-hankkeet](#) tuottivat suuren määrän globaalikasvatusmateriaaleja kaikille ikäryhmille, ks. esim. vaeltajien aktiviteetit (<http://toiminta.partio.dev.aucor.fi/partio-ohjelma/kansainvalisyys-0/vaeltajien-ulkomaanprojektit>):

- **Arjen taidot – Lippukunnan talous.** Perehtykää lippukunnan talouteen ja suunnitelkaa varainkeruuprojekti. Kertyneet tuotot voidaan ohjata Suomen Partiolaisten kehitysyhteistyöprojektiin.
- **Erilaiset ihmiset – Kirjekaverivaeltajavartio.** Hankkikaa itsellenne kirjekaverivaeltajavartio Senegalista.
- **Kansainvälisyys – Maahanmuuttajat.** Ottakaa selvää, mistä kaikista maista paikkakunnallanne on maahanmuuttajia ja millaista toimintaa he järjestävät. Ottakaa heihin yhteyttä ja pyytäkää päästä tutustumaan heidän toimintaansa. Voitte vastavuoroisesti kutsua heidät johonkin omaan tapahtumaanne. Vaihtoehtoisesti voitte ottaa yhteyttä Suomen Afrikka-seuraan.
- **Käsityöt – Kodin tekstiilit.** Valmista esimerkiksi verhot tai muu kodintekstiili omaan asuntoosi. Värjätkää niihin tarvittavat kankaat luonnonmukaisilla tavoilla, esimerkiksi marjoilla ja kasveilla
- **Käytännön johtaminen – Projekti lippukunnassa.** Järjestä lippukunnassasi Woomal-aiheinen leiri tai retki. Toimi itse johtajana ja vastaa kaikista projektinjohtajalle kuuluvista tehtävistä.

Arvioi projektin onnistumista ja projektinjohtajana toimimistasi. Pyydä lippukunnanjohtajaa arvioimaan suorituksesi.

- **Luovuus – Artikkelit.** Tee juttu Senegalista ja/tai Woomal2-hankkeesta ja julkaise se valitsemassasi mediassa, esimerkiksi lippukunnanlehdessä, paikallislehdessä tai radiossa.
- **Luovuus – Näytelmä.** Mieti sopiva aihe joko YK:n vuosituhatvuotisiin tai afrikkalaiseen elämään liittyen ja kirjoita käsikirjoitus. Kirjoittamisen jälkeen rekrytoi ihmiset näyttelemään, puvustamaan sekä hoitamaan muut näytelmän vaatimat seikat. Hanki sopiva esiintymispaikka. Esittäkää näytelmä yleisölle.
- **Lähimmäisen auttaminen – Kummilapsitoiminta.** Tutustukaa eri järjestöjen kummilapsitoimintaan netin kautta tai vierailemalla heidän toimitiloissaan. Kartoittakaa, miten yritykset ja yksityishenkilöt nykypäivänä osallistuvat kyseiseen toimintaan sekä mihin lahjoitetut varat kohdistetaan. Hankkikaa vartiollenne tai lippukunnallenne kummilapsi mahdollisuuksien mukaan Afrikasta.
- **Lähimmäisen auttaminen – Kampanjointi ja osallistuminen.** Kartoittakaa teitä kiinnostavat tahot, jotka tekevät kehitysyhteistyötä. Tutustukaa heidän toimintaansa osallistumalla johonkin kampanjaan. Kampanjan tulee olla teidän omien arvojenne mukainen. Miettikää, miten vartionne voisi jatkossa osallistua tai tukea kohteen toimintaa kuukausi- tai vuositasolla.
- **Moraali ja etiikka – Oma moraalit ja eettisyys.** Suosikaa viikon ajan luomutuotteita, lähiruokaa ja reilun kaupan tuotteita. Pitäkää kirjaa valinnoistasi. Vertailkaa viikon jälkeen, mitä vaikutuksia sillä oli esimerkiksi tuottajamaiden kannalta ja toisaalta oman kukkaron kannalta. Pohtikaa, minkälaisia muutoksia voisit tehdä arkipäivän valinnoissasi.
- **Sähkömittausta (Vastuullinen kulutus).** Lainatkaa sähkömittari ja testatkaa miten paljon energiaa eri laitteet kuluttavat. Sähkömittarin voi lainata ilmaiseksi esimerkiksi Helsingin energialta.
- **Lajitteluasiat (Toiminta ympäristön hyväksi).** Rakentakaa kierrätysmateriaaleista kierrätyspiste. Merkitkää eri astiat niin, että ne ovat helppokäyttöisiä.
- **Ekologinen jalanjälki (Ympäristö ja ekologisuus).** Laskekaa ekologinen jalanjälkenne. Sen voi tehdä esimerkiksi seuraavilla sivustoilla: www.carbonfootprint.com/calculator.aspx; <http://www.kulutus.fi/pelit-ja-testit/>; <http://jalajalg.positium.ee/?lang=FI>
- **Juhla (Kansainvälisyys, teemapäivä).** Järjestäkää senegalilainen juhla.
- **Leiri (Kansainvälisyys, Kansainvälinen tapahtuma).** Osallistukaa leiriin Senegalissa.
- **Home Hospitality (Kansainvälisyys, Home Hospitality).** Tarjoudu järjestämään majoitusta vieraileville senegalilaisille partiolaisille.
- **JOTI (Sosiaaliset taidot, JOTT, JOTA tai JOTI).** Ota JOTI-tapahtumassa yhteyttä senegalilaisiin partiolaisiin. Lue lisää tietoa [JOTI:sta](#).
- **Syntymäpäiväkortti (Moraali ja etiikka- Lapsien kohtelu Suomessa ja muualla maailmassa).** Tehkää syntymäpäiväkortteja juhlistaaksenne kaikkia vastasyntyneitä. Koristelkaa kortit valokuvilla, piirustuksilla tai muulla. Kirjoittakaa toiselle puolelle kommentti lapsikuolleisuudesta. Myykää kortit kehitysyhteistyöhankkeen hyväksi, tai lähettäkää ne päätöksentekijöille muistutukseksi korkeatasoisen lasten neuvolan, terveydenhuollon ja globaalitn solidaarisuuden tärkeydestä.
- **5-vuotissynttärät (Moraali ja etiikka- Lapsien kohtelu Suomessa ja muualla maailmassa).** Järjestäkää syntymäpäiväjuhlat juhlistaaksenne kaikkia lapsia, jotka ovat selvinneet viidenteen ikävuoteen asti. Ajatelkaa myös niitä, jotka eivät selvinneet.
- **Vauvamyyssyt (Moraali ja etiikka- Lapsien kohtelu Suomessa ja muualla maailmassa).** Virkatkaa, neulokaa, tai omelkaa vauvan myssyjä. Myykää ne kehitysyhteistyöhankkeen hyväksi.

- **Lapsikuolleisuus (Moraali ja etiikka- Lapsien kohtelu Suomessa ja muualla maailmassa).** Tutustukaa lapsikuolleisuuteen Suomessa ja Senegalissa.
- **Ulkomaanprojekti.** Tehkää ulkomaanprojekti Senegaliin.

Planin koulutukset kasvatusalan ammattilaisille globaalikasvatuksen näkökulmista ja menetelmistä. Koulutukset ovat maksuttomia osallistujille ja soveltuvat veso-koulutuksiksi.

Impact academy nuorille ja nuorille aikuisille (Suomen Somalia-verkosto, <https://www.somaliaverkosto.fi/fi/category/gloaalikasvatus/>):

- 16-28-vuotialle nuorille ja nuorille aikuisille suunnattu ohjelma. Osallistujia tuetaan yhteiskunnallisesti vaikuttavalle uralle ja tarjotaan näköalapaikka kansainväliseen ja kotimaiseen järjestökenttään. Osallistujat tutustuvat erilaisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapoihin, toimivat järjestöissä erilaisissa tehtävissä, osallistuvat koulutuksiin ja tapaavat mentoreita, jotka auttavat jokaista yksilöllisesti eteenpäin omalla urapolulla. Impact Academyn aikana on myös mahdollista suorittaa työharjoittelu tai saada opintopisteitä omiin opintoihin.

Somalia-verkosto edistää Somalian ja Afrikan sarven kehitystä ja rauhaa tukemalla ja kouluttamalla jäsenjärjestöjä, jakamalla tietoa alueen tilanteesta ja pakolaisuuden taustasyistä sekä lisäämällä etenkin maahanmuuttajataustaisten nuorten osallistumismahdollisuuksia.

Maailmankansalaisen taidot -koulutuskokonaisuus. Tavoitteena antaa keinoja tukea oppilaiden aktiivista kansalaisuutta, vaikuttamistaitoja, mielipiteen ilmaisua sekä vastuullista kuluttajuutta. Kokonaisuuden ovat suunnitelleet [Eettisen kaupan puolesta Eetti ry](#), [Nuorten akatemia](#), [Taksvärkki ry](#) ja [WWF Suomi](#).

Maailma koulussa -seminaari: 2009 alkaen. Luentoja, työpajoja ja järjestötori. Järjestäjinä yliopistot ja järjestöt. Suunnattu luokanopettajaopiskelijoille, avoin kaikille kiinnostuneille.

4 Pedagogisia ratkaisuja

Uudistava / transformatiivinen oppiminen (mm. Erkkä Laininen Muutosagenttikoulutus 09/19; KoL:in oppimishanke):

Miten sivistyksen ja sivistystyön kautta löydetään sellaista voimaa, jota planetaarinen muutos edellyttää? → Toisenlaiset tulevaisuudet ja niiden todeksi tekeminen.

- Edellyttää systeemistä ajattelua – esim. paikallisen ja globaalin välillä.
- Vastuullisuus, kohtuullisuus, ihmisten välisyys arvopohjana.
- Myötätunto tuo elementit yhteen. → Eettisen huolenpidon piirin laajentaminen. Esim. elämän perusedellytysten parantaminen globaalisti.

Gloaalikasvatus ja osallisuuden pedagogiikka. Ilmiölähtöinen oppiminen lähtökohtana. Kyse tiettyjen teemallisten kokonaisuuksien oppilaslähtöisestä opiskelusta. Vastaavasta oppimisen lähestymistavasta puhutaan eri lähteissä hieman eri käsitteillä, kuten Design-suuntautunut oppiminen (DOP), tiedonalalähtöinen oppiminen, eheyttävä oppiminen, projektioppiminen ja teemaoppiminen (esim. Cantell 2015; Halinen & Jääskeläinen 2015; Juuti, Kairavuori & Tani 2015; Kangas, Kopisto & Krokfors 2015; Lonka et al. 2015; Myllyntausta & Peuhkuri 2015). Käytetystä

käsitteestä riippumatta kaikissa lähestymistavoissa on kyse jonkin tietyn kokonaisuuden haltuun ottamisesta monialaisesti. Kyse ei ole yksittäisten oppiaineiden merkityksen ja omaleimaisuuden vähenemisestä, vaan pikemminkin niiden yhdistämisestä yksittäisten teemojen osalta. Ei siis opiskella vain ”asiaa” tai ”ilmiötä”, vaan myös sitä, mikä merkitys sillä on opiskelijalle ja miten siihen voi vaikuttaa. (Hannele Cantell 2016, [luku 3.](#))

5 Yliopistokoulutusta ja tutkimusta

Oulun yliopisto: globaalikasvatuksen professori (Elina Lehtomäki, kasvatustieteiden tiedekunta)

Lapin yliopisto:

1. Globaalikasvatuksen (eng. Global Education) sivuaineopinnot (englanninkielellä, ks. [gloaalikasvatuksen verkkosivut](#)) auttavat opettajaksi opiskelevia, opettajia ja muita kasvattajia, jotka työskentelevät yhä monikulttuurisemmissä ympäristöissä, soveltamaan työssään kasvatusta muutosagenttina myönteiselle sosiaaliselle muutokselle. Neljän kurssin sarja, 25 op.
2. Avoin yliopisto: Inklusiivinen ja globaalikasvatus, 5 op.
Ohjaa opiskelijoita maailmanlaajuiseen yhteisvastuuseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen, tunnistamaan koulutusjärjestelmien eriarvoistavia toimintakulttuureja sekä ymmärtämään oman roolin monikulttuurisessa yhteisössä. Sisältö:
 - o inklusiiviset pedagogiset käytännöt ja inklusiivinen koulukulttuuri
 - o inklusiivinen opettajuus käytännössä sekä osallistavan kasvatuksen ja opetuksen periaatteet
 - o varhainen puuttuminen
 - o alueellisten ja monikulttuuristen arvojen tunnistaminen sekä kulttuurisen identiteetin
 - o vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen
 - o tutustuminen monikulttuuriseen oppimisyhteisöön
 - o kulttuurinen ja mentaalinen herkkyys inhimillistä moninaisuutta kohtaan
 - o kasvatuksellinen herkkyys erilaisille kulttuurikonteksteille ja monikulttuurisille ympäristöille
 - o toiseuden problematiikka sekä ‘kolmannen kulttuurin’ tarkastelua erityisesti luokka- ja kouluympäristössä
 - o aktiivisen kansalaisuuden sekä ‘palvelemisen kulttuurin’ käsitteen tutkiskelua keinoina yhteisöllisyyden rakentamisessa

SIRENE-tutkijaverkosto (<https://www.sirene.fi/blog/ilmastokasvatusta-vaiko-gloaalikasvatusta/>).

Monialainen ympäristö- ja kestävyyskasvatuksen tutkijaverkosto. Tavoitteena lisätä tutkijoiden yhteistyötä sekä edistää tutkimuksen yhteiskunnallista näkyvyyttä ja vaikuttavuutta.

Tukea saaneet työryhmät ja työpajatyöskentelyn aiheet (SIRENE):

- **kestävyyskasvatus lastentarhanopettajakoulutuksessa ja varhaiskasvatuksen pedagogiikassa.** Yhteisartikkelin kirjoittaminen ja tutkimussuunnitelman laatiminen. Ann-Christin Furu, Lili-Ann Wolff, Liisa Suomela.
- **strategiapaperin valmistelu kestävyys- ja ympäristökasvatusnäkökulman sekä niihin liittyvän monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi** Tampereen yliopiston, Tampereen

ammattikorkeakoulun ja Tampereen teknillisen yliopiston tutkimus- ja koulutusprofiilissa. Anja Heikkinen, Eveliina Asikainen, Tapio Katko, Heikki Liimatainen, Virpi Valtonen, Niina Mykrä.

- **Ilmastokasvatus ympäristöahdistuksen aikana – draaman ja tunnetyöskentelyn mahdollisuudet.** Yhteisartikkelin kirjoittaminen, Anna Lehtonen, Panu Pihkala.
- **ESR-hankehakemuksen muokkaaminen Pohjois-Suomen Ympäristökasvatuskeskuksen pilotointivaiheen rahoituksen hakemista varten.** Anne Pellikka, Maria Huhmarniemi.
- **ilmastokasvatuksen mallin soveltaminen ja testaaminen koulumaailmassa.** Tulevan tutkimuksen suunnittelu ja yhteisen tutkimusartikkelin kirjoittamisen käynnistäminen, Sakari Tolppanen, Hannele Cantell, Essi Aarnio-Linnanvuori, Anna Lehtonen.
- **koulun ulkopuolisten oppimisympäristöjen tutkiminen monialaisesta näkökulmasta.** Tutkimussuunnitelman laatiminen ja rahoitushakemuksen valmistelu, Anna Uitto, Lili-Ann Wolff, Eija Yli-Panula, Mari Nuutinen.
- **ympäristökasvatuksen kirjallinen ja mobiilisovelluksena toimiva oppimateriaali kasvatus- ja sosiaali- sekä terveydenhoitoalan ammattilaisille.** Apuraha-anomuksen laatiminen, Riitta Wahlström, Klaus Oesch, Timo Tahvanainen.
- **tutkimusyhteistyön kartoittaminen Helsingin yliopiston, Turun yliopiston, Tukholman yliopiston ja Uppsalan yliopiston välillä, opiskelijavetoisten kestävän kehityksen kurssien kehittäminen.** Veli-Matti Vesterinen, Janna Pietikäinen, Rami Ratvio, Sakari Tolppanen, Jaana Herranen, Maija Aksela, Nelly Heiskanen, Janina Käyhkö, Riina Koivuranta, Elina Hinkkanen.

6 Sertifikaatteja

- **Kestävän kehityksen sertifioinnit:** Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö OKKA (<https://okka-saatio.com/toiminta/kestava-kehitys/>).
- **Vihreä lippu -ohjelma,** kestävän kehityksen ohjelma ja sertifikaatti kasvatusalan toimijoille (FEE, Foundation for Environmental Education -verkosto, <https://feesuomi.fi/aihe/gloaalikasvatus/>).
- **Green Key -ohjelma,** maailman johtava matkailualan ympäristöohjelma ja -sertifikaatti (FEE).

FEE: Maailman suurin ympäristökasvatusjärjestöjen verkosto. FEE Suomen nimi kevääseen 2018 saakka Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry. Vastaa ympäristökasvatusalan järjestöjen yhteistyöstä, erityisesti yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa.

Maailmankansalaisen kypsyyskoe (YK-liitto). Kaikille avoin kansainvälisyyskasvatuksen opintokokonaisuus. Kypsyyskokeen voi suorittaa yksilö- tai parityönä. Se voi olla osa opintoja tai itsenäisesti suoritettu kokonaisuus. Huomioitu eri ikätasot. Ohjeita erikseen ala- ja yläkouluille, toisen asteen opiskelijoille sekä korkeakouluille ja aikuisopiskelijoille.

7 Pelillistäminen ja leikillistäminen

Ilmasto Peliin! Yhteisiä tarinoita ja globaaleja haasteita -globaalikasvatushanke Helinä Rautavaaran museossa lukuvuoden 2018-2019 aikana. Hanke on toteutettu Fingon koordinoiman EU:n Frame, Voice, Report! -hanketuen rahoituksella.

Rauha-peli: Lähestyksen globaali- ja rauhankasvatusmateriaali.

Pakopelit ja globaalikasvatus ([https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot ja palvelut/Pakopelit ja globaalikasvatus\(185268\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Pakopelit_ja_gloaalikasvatus(185268)))

Ääres eduEscape – Pakopelit pedagogisessa käytössä globaalikasvatuksessa. Pakopeli on kokemuksellinen ryhmäpeli, jossa ratkotaan luovaa ongelmanratkaisua vaativia tehtäviä tarinan sisällä. Pedagoginen pakopeli yhdistää ilmiöoppimisen, pelillisyyden ja ryhmätyötaitot uudella tavalla. Esim. ilmastonmuutos-pakopeli.

Ulkoluokkapäivä: FEE Suomi kampanjoi ulkona oppimisen ja leikin puolesta Suomessa koordinoimalla kansainvälistä tapahtumapäivää.

Museo- ja leikkilaukut: mm. kulttuuriperintökasvatuksen tueksi. Eri ikäisille. Esim. Oulu: <https://www.ouka.fi/oulu/kekepolku/kulttuuri-identiteetti-ja-maailmankansalaisuus> (ks. myös MAPPA-materiaalipankki).

Populismibingo (Mediataitokoulu): Populismibingo on kriittisen medialukutaidon edistämiseen suunniteltu pelillinen työkalu. Populismibingo on yksin tai yhdessä pelattava peli, jossa tarkastellaan poliittista puhetta populismin näkökulmasta. Poliittinen puhe voi edustaa mitä tahansa liikettä tai suuntausta. Populismibingo voi pelata vaikkapa eduskunnan täysistunnoilla, kunnanvaltuustojen kokouksilla tai eri arkistojen lähteitä hyödyntäen. Mainokset, tiedotteet, haastattelut, mielipidekirjoitukset, väittelyt, tentit...

Viimeinen pisara -pulmapeli (<https://solidaarisuus.fi/pulmapeli-ilmastokriisin-kasittelyyn-oppitunneilla/>). Ideana saada oppilaat ymmärtämään veden merkitys jokapäiväisessä elämässä. Aitojen tarinoiden kautta kaukaiselta tuntuvat ongelmat tulevat hyvin lähelle. Pelit kehittävät samalla oppilaiden ryhmätyötaitoja, ongelmanratkaisukykyä, tekstinlukutaitoa ja matemaattista osaamista.

Nenä kohti maailmaa – globaalikasvatusta hauskesti (<https://www.tabletkoulu.fi/product/nena-kohti-maailmaa-gloaalikasvatusta-hauskesti/>). Tablet-koulu.

8 Liikunnallisia käytäntöjä

Gloaalikasvatukselliset liikuntaharjoitteet. Liikunnan Kehitysyhteistyö (LiKe, <https://liike.fi/gloaalikasvatus/liikunta-vaylana-ja-valineena-gloaalikasvatuksessa/>), Varalan, Pajulahden, Vierumäen ja Kuortaneen urheiluopistojen liikuntaneuvojaopiskelijat.

- Hyvän elämän kuntopiiri
- Sahilin tarina
- Eriarvoisuuden polttopallo
- Ystävyyssottelu kestäväälle kehitykselle
- Liikkuva ihmislautapeli ”kestävä tähti”
- Pelastetaan planeetta
- Tansaniaiset liikuntaleikit
- Liikunnallinen globaalikasvatuskalenteri: esim. seurojen valmentajille, opistojen ja koulujen opettajille. Rakentuu YK:n teemapäivien mukaan (niihin kytketty peli tai leikki).

Liikunta ja globaalikasvatus voidaan nähdä suhteessa toisiinsa kahdella eri tavalla: välineenä ja väylänä. Liikunnan ja urheilun harrastaminen voi jo itsessään kasvattaa terveelliseen, vastuulliseen, suvaitsevaiseen ja tasa-arvoiseen elämäntapaan, jolloin liikunta on ikään kuin yksi väylä näiden tärkeiden asioiden oppimisessa. Esimerkiksi joukkueurheilussa opitaan kunnioittamaan ja arvostamaan niin vastustajaa kuin joukkueoveriakin, noudattamaan yhteisiä sääntöjä, sekä voittamaan ja häviämään reilun pelin hengessä. Liikunnan avulla voidaan nostaa esille globaalikasvatuksen lukuisia teemoja, kuten ihmisoikeudet, suvaitsevaisuus ja luonnonsuojelu. Esimerkiksi tasa-arvo-, kehitys- ja rauhankasvatuksen teemoja ja kysymyksiä voidaan nostaa liikuntatuntien tai -tapahtumien kautta luontevasti esille. Näin liikunta on yksi toiminnallinen väline globaalikasvatuksessa. Liikkeen opetusharjoitteet ja materiaalit keskittyvät liikuntaan ja urheiluun, ja ovat käytettävissä niin kouluissa, seuroissa kuin yksityisissä kerhoissa ja kuntosaleilla.

9 Draamapajoja

Rauhankoulu-päivät (ks. [Tilaa kouluvierailijat pitämään globaalikasvatuksen draamapajat ryhmällesi!](#)). Rauhankoulu tarjoaa Tampereella peruskoulun 4.–9. luokille ja lukioyhmille toimintakokonaisuuksia, joissa yhdistyvät globaalikasvatus ja draaman työtavat. Toiminta on maksutonta. Varaukset kannattaa tehdä ajoissa, sillä Rauhankoulu-päiviä on tarjolla rajoitettu määrä. Keskeisinä teemoina globaalit kehityskysymykset, YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, konfliktien syiden tarkastelu ja rauhanomainen ratkaisu, yhdenvertaisuus, aktiivinen kansalaisuus sekä globaaliin vastuuseen kasvaminen. Toimintakokonaisuudet tukevat uusia opetussuunnitelmia ja laaja-alaista osaamista sekä toimivat oppiainerajat ylittävänä menetelmänä.

- Suomen Rauhanliiton ja Rauhankasvatusinstituutti ry:n yhteinen toimintamuoto. Toteutetaan vuosina 2017 – 2018 ulkoministeriön globaalikasvatustuella.

10 Mediaprojekteja

[Nepalilaiset kyläkoululaiset tekivät virtuaalielokuvia kestävästä kehityksestä](#) (Suomen lähetysseura).

[Lähetysseuran virtuaalielokuvaprojekti yhdistää koululuokat Suomessa ja Nepalissa](#) (Suomen lähetysseura).

Vastamainos-työpajat: oppilaat tarkastelevat esim. maailmankauppaa ja vaikuttamisen tapoja historian, maantiedon ja äidinkielen oppiainerajoja ylittäen. Työtapa on eettisen kaupan puolesta toimivan kansalaisjärjestön kehittämä.

Poliittisen valokuvan festivaali. Esim. vuonna 2017 teemana ruoka: festivaali esittää kuvia, jotka nostavat esiin ruoan poliittisia, yhteiskunnallisia ja ekologisia ulottuvuuksia. Ruokateollisuuden ympäristövaikutukset, ilmastonmuutos ja toisaalta nälkä, siirtolaisuus ja sodat kytkeytyvät yhteen. Ruoan tuotannon ja kulutuksen ilmastovaikutukset ovat maailmanlaajuisesti suunnilleen yhtä suuret kuin asumisen ja liikenteen. (Mediataitokoulu.)

[Ruohonjuurisarjakuvalla monilukutaitoa](#) (Mediataitokoulu). Ruohonjuurisarjakuva on tarina, joka kerrotaan visuaalisesti yleensä neljän ruudun avulla. Ruohonjuurisarjakuvan alkuperäinen tarkoitus on ollut tiedonvälittäminen esimerkiksi yhteisöissä, joissa monilla ei ole lukutaitoa. Siksi sarjakuvaa on hyödynnetty muun muassa kehitysyhteistyössä. Ruohonjuurisarjakuvan on kehittänyt Leif Packalén 1990-luvulla.

[Friidu - tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet](#) (Mediataitokoulu): Kansalaisjärjestöjen tuottama Friidu-materiaali nostaa esiin ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa käsitteleviä kysymyksiä. Materiaalista löytyy runsaasti näkökulmia tyttöjen arkeen eri puolilla maailmaa. Tehtävävinkit sisältävät erityyppisiä harjoituksia, joita voi laajemmin hyödyntää monilukutaidon harjaantumiseen. Materiaalin kuudes osio käsittelee median sukupuolittuneisuutta. Tarkasteluun nostetaan sekä uutisointi että mainonta.

Koulukino on valtakunnallinen elokuvakasvatusyhdistys, joka kannustaa kouluja elokuvan pariin ja tarjoaa opettajille elokuvakasvatuksen välineitä. Tavoitteena on tuoda koululaiset elokuvateatterielämyksen äärelle ja saada opettajat käsittelemään nähtyä jälkikäteen yhdessä oppilaiden kanssa. Koulukino tuottaa erilaisia palveluita elokuvakasvatuksen ja yleisötyön tueksi.

11 Vaihto-ohjelmia ja leirejä

Vapaaehtoistyötä ulkomailla tai Suomessa, Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry (<https://www.kvtfinland.org/>). Kansalaisjärjestö, joka edistää ruohonjuuritason toiminnalla rauhaa, yhdessä tekemistä, yhdenvertaisuutta ja aktiivista kansalaisuutta. Vapaaehtoistymahdollisuuksia myös maahanmuuttajille ja turvapaikanhakijoille.

Future Leaders -ohjelma (Suomen AFS, <https://www.afs.fi/2018/10/08/varapuheenjohtajan-globaalistipateva-poiminnat/>). Teemana aktiivinen kansalaisuus ja johtaminen. Kuusiviikkoinen stipendiohjelma Washington DC:hin tapaamaan mm. eri alojen vaikuttajia. Ohjelma on tarkoitettu 16-17 -vuotiaille tulevaisuuden johtajille ja vaikuttajille. Rahoittajina Yhdysvaltain Suomen suurlähetystö sekä Opetushallitus (OPH). Ohjelma edistää Suomen ja Yhdysvaltain välistä oppilasvaihtoa.

12 Kouluvierailuja

Koululaisten ymmärryksen lisääminen Afrikan sarvesta, pakolaisuudesta ja kehityskysymyksistä sekä niiden suhteesta toisiinsa: Suomen Somalia-verkoston kaksivuotinen kouluvierailuhanke.

- Teemoja käsitellään tarinoiden ja elämysten kautta. Kouluvierailijoilla on itsellään tai perheellä kokemusta pakolaisuudesta. Kouluvierailuita saa jatkossa myös ammatillisiin oppilaitoksiin ja Vaasan seudulla ruotsinkielisiin kouluihin.
- Lukuvuonna 2019-2020 vierailuja tehdään mm. pääkaupunkiseudulla, Vaasan alueella, Tampereella ja Turussa. Vierailun voi tilata myös muille paikkakunnille.
- Hanke rahoitetaan ulkoasiainministeriön viestintä- ja globaalikasvatustuella. Hankkeen lähtökohtina ovat peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmat, [Suomen kehityspoliittiset tavoitteet](#) sekä [YK:n Agenda 2030](#).

13 Brunssit

Esim. Tampereen hiippakunnan globaalikasvatusbrunssi

(<https://www.tampereenhiippakunta.fi/kalenteri/globaalikasvatuksen-brunssi-forssassa/>).

Brunssin tavoitteena on koota saman katon alle globaalikasvatuksesta ja kansainvälisestä oikeudenmukaisuudesta kiinnostuneita ihmisiä yli työala- ja organisaatorajojen. Brunssilla perehdymme mm. ajankohtaisiin ilmastokysymyksiin sekä uskontodialogin haasteisiin. Samalla etsimme yhdessä keinoja ympäristöahdistuksen ja pelon lievittämiseen. Edelleen haemme uusia avauksia ja yhteistyön muotoja nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä.

14 Yhteisörahoituskampanjoita

Somalia vihreäksi -mesenaattikampanja. Kampanjan avulla kerätään varoja Somalian aavikoitumisen estämiseksi ja maaperän parantamiseksi (Somalia-verkosto).

Hiil Hooyo -terveyshanke: viedään neuvola maailmalle. Neuvolajärjestelmä on yksi Suomen hienoimmista keksinnöistä. Neuvoloiden ansiosta lapsikuolleisuus on meillä maailman pienimpiä ja äitikuolleisuus lähes nolla. Kaikkialla todellisuus ei ole samanlainen. (Somalia-verkosto.)

15 Monikulttuurinen nuorisotalo

Esim. Bado ry. Bado on vuodesta 2003 toiminut kansalaisjärjestö, joka auttaa monikulttuurisia nuoria. Bado etsii syrjäytymisvaarassa olevia nuoria ja auttaa heitä kasvamaan rakentavaksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa. He tekevät yhteistyötä kiinteästi myös muun muassa poliisin, nuorten vanhempien, itähelsinkiläisten yrittäjien ja monien erilaisten yhdistysten kanssa.

16 Oppaita ja materiaalipankkeja

Kouluta kestävästi ja yhdenvertaisesti – KSL:n opas (toim. Salla Virtanen 2018). Opas on suunnattu erityisesti KSL-opintokeskuksen kouluttajille ja KSL-kurssituella kursseja järjestäville järjestöille. Se pohjautuu KSL-opintokeskuksen kestävä kehityksen ohjelmaan sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan. Oppaasta on hyötyä kaikille kouluttajille, erilaisten ryhmien ohjaajille ja koulutustilaisuuksien järjestäjille.

Aikuisten medialukutaitokurssi. Kouluttajan paketti mm. valedmedian ja vihapuheen käsittelyyn. KVS:n, Helsingin työväenopiston ja Itä-Suomen yliopiston Opinsauna-hankkeen yhteisprojekti (<https://kansanvalistusseura.fi/2018/03/opinsauna-learning-spaces/>)

Häiritsevä palaute -sivusto. TJS Opintokeskuksen ja Mediakollektiivin sivusto, joka tarjoaa apua vihapuheen ja työhön liittyvän kuormittavan palautteen käsittelyyn ja ennaltaehkäisyyn.

Opettajat ilman rajoja -sivusto: <https://www.opettajatilmanrajoja.fi/materiaalit/oppi-ja-virikemateriaalit/>

Fingon kestävän kehityksen aikuiskasvatukseen soveltuvia vinkkejä:

- Rantojensiivousohjelma
- Arvojen selkiyttämisharjoitus
- Tavaravaihto ja keräyspäivä
- Julistesarjoja
- Roska päivässä -liike

Gloaalikasvatus:

- Ruokahävikki
- Muovijäteinstallaatio
- Kuluttajataitojen opetus vuosiluokittain
- Opas demokratiakasvatukseen + yhteiskunnallisen muutoksen edistämiseen...
- Ryhmätoiminnan harjoituksia...

Fingon globaalikasvatuksen materiaalit (<https://www.gloaalikasvatus.fi/mika-gloaalikasvatus/julkaisut-ja-tyokalut>):

- [Fasilitaattorin työkirja - Menetelmiä sujuvaan ryhmätyöskentelyyn \(2009\)](#)
- [Elämysrata, arvojana, murrelogan - 100+1 kikkaa ja niksiä järjestöjen viestin esille tuomiseksi yleisötapahtumissa \(2009\)](#)
- [Enhancing Southern Voices in Global Education \(2014\)](#) Keinoja vahvistaa kehitysmaiden ihmisten omaa ääntä globaalikasvatuksessa eettisesti ja esitellään kiinnostavia esimerkkejä järjestökentältä.
- [Laatua kehittämään - järjestöjen kouluvierailutoiminnan laatukriteeristö globaalikasvatukseen \(2010\)](#) Laatukriteeristö, globaalikasvatusta toteuttavien kansalaisjärjestöjen yhteinen kouluvierailutoiminnan kehittämisen väline. Myös englanniksi.
- [Kummitoiminnan eettiset ohjeet \(2016\)](#) Järjestöjen kummitoiminnan eettisillä periaatteilla edistetään lapsen oikeuksien toteutumista ja kummitoiminnan laatua. Periaatteisiin on pyritty kiteyttämään laadukkaan kummitoiminnan keskeiset raamit. Niiden tarkoituksena on toimia myös järjestöjen oman laatutyön tukirankana ja järjestöt voivat sitoutua niihin viittaamalla periaatteisiin viestinnässään, esimerkiksi julkaisemalla periaatteet omalla verkkosivullaan.
- [Kylässä koulussa - järjestöjen kouluvierailuopas kansainvälisyyskasvatukseen \(2008\)](#) Opas sisältää vinkkejä siihen, kuinka järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyö saadaan sujumaan mahdollisimman hyvin. The guide is also available in English: Global education and schools - A guide for NGO's school visits
- [Maailmaa muuttamaan - Globaalikasvatuksen työkirja järjestöille \(2010\)](#)
- [Oppimateriaalit ajan tasalle! \(2018\)](#) Muistilista uuden opetussuunnitelman painotuksista kaikille oppimateriaaleja laativille tahoille.
- [Update Your Learning Materials! \(2018\)](#) Muistilista uuden opetussuunnitelman painotuksista kaikille oppimateriaaleja tuottaville ja niiden kanssa toimiville löytyy nyt myös englanniksi!

Esimerkkejä kaupunkien vastuullisen kansalaisuuden, keken ymv. materiaalipankkeja:

Pori ja Oulu.

Pori (<https://peda.net/pori/perusopetus/opetus/tukimateriaalit/o/mjomp/kjvk>):
[Kriittinen ja vastuullinen kansalainen:](#)

- Miten käsittelemme eri lähteistä tulevaa tietoa ja uutisointia?
- Mitä kehityskumppanuus voisi olla?
- Miten osallistumme ja vaikutamme paremman maailman haasteisiin?
- Miten kohtaamme globaalit muutokset?

MOK-oppimiskokonaisuus: MOK-viikolla oppilaat käsittelevät monikulttuurisuutta erilaisin tavoin:

- tutkiva oppiminen,
- leikki ja pelit,
- samanaikaisoppiminen, yhdessä oppiminen,
- yhteistoiminnalliset työtavat,
- vertaisoppiminen,
- TVT-hyödyntäminen eri muodoissaan,
- draama,
- kokemuksellisuus, elämyksellisyys,
- luovuus,
- oppimisen näkyväksi tekeminen monin eri tavoin,
- toiminnallisuus, ryhmätyöt,
- ilmiöpohjainen oppiminen

Oulu: teemapaketit

- [Kestävän kehityksen oppimispolku](#)
- [Luonto](#)
- [Kestävä kulutus](#)
- [Hyvinvointi ja turvallisuus](#)
- [Kulttuuri-identiteetti ja maailmankansalaisuus](#)

Gloaalikasvatus ja -vastuu -osaamispankki (linkitykset mm. järjestöjen materiaaleihin). Hyria-koulutus (Hyvinkää, Riihimäki, Hyria-säätiö, Hausjärvi, Loppi)

[Gloaalikasvatus ja -vastuu](#)

- Elektroniikkateollisuuden ympäristövaikutuksiin ja kulutuselektroniikan muihin tuotantoketjun ongelmiin liittyviä [esitteitä ja materiaalia](#). Lisäksi [Reilua tietotekniikkaa](#) verkkotehtävässä tutustutaan matkapuhelinten tuotantoketjuun ja sen ongelmiin. / [Make IT fair -hanke](#)
- [Gloaaliala ympäristökasvatusta toiminnallisesti –kasvattajan opas](#), jonka kohderyhmänä ovat 13-19 -vuotiaiden kanssa toimivat opettajat, nuorisotyöntekijät ja vapaa-ajan ohjaajat. / [Maan ystävät ry](#)
- [Gloaali-ikkuna](#) -sivulla tarkastellaan globalisaatiota niin kulttuurin, liikkuvuuden, ympäristön, talouden kuin politiikankin kautta.
- [Gloaalikasvatus](#) -sivuilla on globaaliin vastuullisuuteen liittyviä vinkkejä, materiaaleja ja järjestöjä. / [Kepa](#)
- [Gloaalien kuluttajan oppikirja](#): Kuluttamisen vaikutuksia globaaleihin kehityskysymyksiin käsittelevä oppimateriaali yläkouluille ja toisen asteen oppilaitoksille. Eettiseen kauppaan liittyviä [kampanjaesitteitä ja materiaalia](#), mm. kulutuselektroniikan ja vaateteollisuuden tuotantoketjun ongelmista. Lisäksi sivuilla on nettipeli: [Reilut reitit](#), joka tutustuttaa Eettisen kaupan tuotteiden alkuperään. / [Eettisen kaupan puolesta ry](#)

- [Kansainvälisyyskasvatusmateriaalia](#), joka tukee opetussuunnitelmaa, mm. kehitysmaakäsityksestä, kauppaoikeudesta, ympäristöoikeudenmukaisuudesta ja kuluttamisesta. / [Uusi Tuuli ry](#).
- [Kielipuu](#) on verkkopohjainen koulutusmateriaali, joka on suunnattu aikuisten maahan muuttaneiden kanssa työskenteleville kasvattajille, ohjaajille ja ryhmänvetäjille. Kielipuun sisältämien tehtävien avulla ympäristöteemoja voi käsitellä lähes kielitaidottomienkin maahanmuuttajien kanssa. Lisäksi Kielipuuta voi [tilata Visiosta myös kansiona](#). / [Visio](#)
- [Suklaan matkassa -opetusmateriaalit](#) kertovat, mistä kaikille tuttu herkku saapuu Suomeen ja miten valintamme lähikaupassa vaikuttavat kaukana asuvien perheiden elämään. Reilu muistipeli sopii kaiken ikäisille. / [Reilun kaupan kaupunki](#) ja [Reilu kauppa ry](#).

Muut Hyria-teemat:

- [Arjen valinnat ja kestävä elämäntapa](#)
- [Energia ja ilmastonmuutos](#)
- [Maatalous ja metsät](#)
- [Luonnon monimuotoisuus ja ympäristökasvatus](#)
- [Vesiensuojelu](#)

MAPPA-materiaalipankki (<https://mappa.fi/fi/etusivu>). Moniteemainen ulkona oppimisen, ympäristökasvatuksen ja kestävä elämäntavan materiaalipankki. Esim. kestävä kehitys, perusoikeudet:

1. Ilmastonmuutos - monialainen oppimiskokonaisuus https://wwf.fi/opettajille/monialaiset-oppimiskokonaisuudet/	https://peda.net/yhdistykset/bmol-ry/oppimateriaalit/il/global-luonnos
2. Ilmatoratkaisut - ajankohtaista https://www.sitra.fi/aiheet/ilmatoratkaisut/#ajankohtaista	8. Opettajan opas ilmastonmuutokseen, ilmastoviestintään ja vastamainostyöpajan ohjaamiseen https://peda.net/yhdistykset/bmol-ry/o...d=c128b715-efdc-4690-999a-e135384f1d64
3. 8 + 1 tapaa osallistua ilmastolakkoon https://www.sitra.fi/blogit/kahdeksan-plus-yksi-tapaa-osallistua-ilmastolakkoon/	9. Energian perustarpeita Suomessa ja Intiassa: herättelevä kalvosarja energiaköyhyydestä, energiansäästöstä, energiakeksinnöistä ja aurinkoenergiasta Suomessa ja Intiassa http://sininumminen.fi/opettajalle_energian_perustarpeita_Suomessa_ja_Intiassa/
4. Open ruokaopas https://openruokaopas.fi/	10. Yhteinen maapallo - opas globaaliin ympäristökasvatukseen https://vihrealippu.fi/yhteinenmaapallo/
5. Global Meal -työpajojen taustamateriaali https://peda.net/yhdistykset/bmol-ry/oppimateriaalit/il/global-luonnos	11. Kysy ilmastosta -palvelu https://www.kysyilmastosta.fi/
6. Global Meal - Suklaa. Reilua vai tavanomaista? https://peda.net/yhdistykset/bmol-ry/oppimateriaalit/il/global-luonnos	12. PÄIVÄKOTIJUHLAT METSÄSSÄ http://www.metsaemo.fi/paivakotijuhlat-metsassa/
7. Global Meal - Globaali ruoka - tehtäväpaketti	

13.	Pallon paras ruoka -pelikortit https://wwf.fi/vaikuta-kanssamme/ymparistokasvatus/tilattavat-materiaalit/	25.	Ilmastonmuutos terveystiedon opetuksessa http://openilmasto-opas.fi/terveystieto/
14.	My2050 - elämyspeli ilmastonmuutoksesta http://my2050.fi/pelaa	26.	Ilmastonmuutos tekstiilityön opetuksessa http://openilmasto-opas.fi/tekstiilityo/
15.	Pelissä yhteinen kaupunki! – videosarja kestävästä kaupunkisuunnittelusta ja osallisuudesta http://www.kaupunkipeli.fi/videot/	27.	Ilmastonmuutos psykologian opetuksessa http://openilmasto-opas.fi/psykologia/
16.	Avun askeleet -mobiilisovellus http://www.avunaskleet.fi/	28.	Ilmastonmuutos kielten opetuksessa http://openilmasto-opas.fi/kielet/
17.	Jokamiehenoiseudet http://www.metsaemo.fi/metsa-ja-lapset-jokamiehenoiseudet/	29.	Ilmastonmuutos filosofian opetuksessa http://openilmasto-opas.fi/filosofia/
18.	Global Meal - Suunnistusopas supermarkettiin https://www.youtube.com/watch?v=YNl-ae2goWr8&t=6s	30.	Elämänkatsomustieto ja ilmastonmuutos http://openilmasto-opas.fi/elamankatsomustieto/
19.	Kuningas lähtee kalaan http://www.ulos2017.fi/wp-content/uplo...kalaan Kari Pitkanen seik kailutalo.pdf	31.	Mitä on ilmastokasvatus? http://openilmasto-opas.fi/ilmastokasvatus/
20.	Miksi ihmisen mieli ja aivot voivat hyvin liikkeessä ja ulkona? http://www.ulos2017.fi/wp-content/uplo... MiksiMieliAivotVoivatHyvinUlokona.pdf	32.	Mikä ilmastonmuutos? http://openilmasto-opas.fi/mika-ilmastonmuutos/
21.	Handbook about Outdoor Learning and Integration https://old.liu.se/ikk/linc/presentation/1.662115/Handbook.pdf	33.	Open ilmasto-opas http://openilmasto-opas.fi/
22.	Ilmastonmuutos alakoulun arjessa ja opetuksessa http://openilmasto-opas.fi/alakoulu/	34.	Kestävä elämäntapa koulussa http://kestavaelamantapa.fi/
23.	Ilmastonmuutos yhteiskuntaopin opetuksessa http://openilmasto-opas.fi/yhteiskuntaoppi/	35.	Aamunavauksia http://www.nuortenakatemia.fi/oppimat-eriaaleja/aamunavaukset/
24.	Ilmastonmuutos uskontojen opetuksessa http://openilmasto-opas.fi/uskonnot/	36.	Maailma 2030 http://maailma2030.fi/
		37.	Nuorten ekotiimi: osio 2 - Katse peiliin https://asiakas.kotisivukone.com/files...one.com/tiedostot/02_katse_peiliin.pdf
		38.	Meidän kaikkien kaivokset http://maanystavat.fi/meidan-kaikkien-kaivokset
		39.	Tuumasta Toimeen! Globaalia ympäristökasvatusta toiminnallisesti — kasvattajan opas http://www.kierratyskeskus.fi/files/8692/Tuumasta_toimeen1_5_pieni.pdf

40. [Pelasta maailma - sarja](#)
<http://oppiminen.yle.fi/taydennyskoulu...ajille/kansainvalisyys/pelasta-maailma>

41. [RajatOn? –julistesarjaan liittyvät tehtävät](#)
http://www.kierratyskeskus.fi/files/66/rajat_on_tehtavat.pdf

POLKKA-kansainvälisyys sivusto (ks. esim.

http://www.polkka.info/maailmankansalaisen_kompetenssikukka.html), jossa esitellään hyviä käytäntöjä ja materiaalia peruskoulujen ja lukioiden kansainvälistymiseen. Sivusto toimii tukimateriaalina oppijalle, opettajalle ja rehtorille sekä koulutuksen järjestäjälle. OPH:n rahoittama. Maailmankansalaisen ydinkompetensseina globaalivastuu ja kehityskumppanuus, interkulttuurinen osaaminen, kestävä elämäntapa sekä maailmankansalaisen yhteiskunnallinen ja talousosaaminen.

Koulumateriaalipaketit:

Esim. Fida

- Irakin esimerkin kautta nuorten vaikuttamismahdollisuudet lähellä ja kaukaa
- Avun askeleet -mobiiliseikkailu (lasten oikeudet ja koulutuksen merkitys)
- Lautapelit (esim. epäreilupeli, ruokaturvapeli...)
- Unelmien koulu (Nepalin maanjäristyksen jälkeinen kouluarki)
- Näkymätön: kastittomat -materiaali.
- Terveysteema (likaisen vedet aiheuttamat taudit ja vaara)

Interpedia (<https://interpedia.fi/tietoa-interpediasta/>): Interpedia ry on vuonna 1974 perustettu voittoa tavoittelematon, poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton suomalainen kansalaisjärjestö. Toiminnan päätarkoituksena on edistää lapsen oikeuksien toteutumista YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteiden mukaisesti.:

- **Kenen äänellä? Näkökulmia eettiseen kehitysviestintään.** Video- ja oppimateriaali yläkouluille ja toisen asteen oppilaitoksille. Mitä kuvat kertovat? Onko yksityisyyden suoja erilainen eri ihmisille? Millaisia mielikuvia media luo kehityksimaista? Miten viestimme eettisesti? Oppimateriaalin tavoitteena on herättää oppilaita pohtimaan lasten ja nuorten kuvien ja tarinoiden käyttöä mediassa, yksityisyyden suoja sekä median luomia mielikuvia kehityksimaista.
- **Video: mitä opin tänään:** Videolla nepalilaiset ja suomalaiset lapset dokumentoivat kouluaan ja elinpiiriään ja kertovat, mitä koulutus heille merkitsee. Video on kuvattu Nepalissa Kokhanan kylässä ja Suomessa kahdessa koulussa Kokkolassa vuonna 2015. Ulkoministeriön tukeman hankkeen teemoina lasten oppiminen ja koulunkäynnin tärkeys Suomessa ja Nepalissa.
- **Gloaalikasvatuksen maapaketit.** Miten lapset leikkivät Nepalissa? Mitä nautitaan aamupalaksi etiopialaisessa perheessä? Mistä löytyisi tietoa kolumbialaisten lasten arkipäivästä? Maapaketit esittelevät Nepalin, Etelä-Afrikan, Intian, Etiopian, Kolumbian, Thaimaan ja Kiinan kulttuuria sekä näissä maissa asuvien ihmisten elämää.

Laajat vinkkipankit, esim. Fingo ja Kirkon Ulkomaanapu:

- **Maailma.net** on suomalainen ihmisoikeuksiin, kehitysyhteistyöhön, globaaliin kehitykseen ja oikeudenmukaisuuteen sekä kestävään kehitykseen keskittynyt verkkojulkaisu. Uutisten lisäksi sivustolla julkaistaan työpaikka-, kampanja- ja tapahtumailmoituksia. <http://maailma.net/>
- **Kehitys-Utveckling** on globaaleihin kehityskysymyksiin ja kehitysyhteistyöhön erikoistunut lehti, joka ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Sitä julkaisee ulkoministeriön viestintäosasto. Sivustolla pystyt lukemaan myös yksittäisiä artikkeleja ja seuraamaan blogia. <http://kehityslehti.fi/>
- Löydä järjestöjen innostavimmat globaalikasvatusvinkit ja kiinnostavimmat kouluvierailut. Teemoja ovat kehitys, kulttuuri, ympäristö, rauha ja turvallisuus sekä tasa-arvo ja ihmisoikeudet. Globaalikasvatusverkosto: <http://www.gloaalikasvatus.fi/>
- **Maailmankoulu** on globaali- ja kehityskasvatuksen tukipalvelu opettajille ja kasvattajille. Sivusto tuo koulumaailmaan kansalaisjärjestöjen tuottamaa ja helposti hyödynnettävää globaalikasvatusmateriaalia sekä kouluttaa ja auttaa opettajia globaalikasvatuksen toteutuksessa. Sivustoa ylläpitää Rauhankasvatusinstituutti ry. <http://www.maailmankoulu.fi/>
- **Ihmisoikeudet.net** -sivustoon on koottu perustiedot ihmisoikeuksista: Ihmisoikeuksien historia, tärkeimmät oikeudet, ihmisoikeussopimukset ja eri valvontamekanismit. Oikeuksien toteutumista tarkastellaan eri globaalikasvatukseen liittyvien teemojen kautta kansainvälisesti ja Suomessa. Opettajalle -osiosta löytyy valmiita tehtäviä oppilaitoksissa toteutettavaksi. Sivusto on yhteistyössä eri ihmisoikeusjärjestöjen kokoama ja ylläpitämä. <http://www.ihmisoikeudet.net/>
- **Yhdenvertaisuus.fi** -sivusto on tarkoitettu tieto- ja materiaalipankiksi yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä kiinnostuneille henkilöille ja organisaatioille. Sivuilta löytyy tietoa lainsäädännöstä ja tutkimuksista sekä eri vähemmistöistä. Lisäksi sivuille on kerätty koulutusmateriaaleja sekä tietoa ajankohtaisista tapahtumista ja meneillään olevista kampanjoista. <http://www.yhdenvertaisuus.fi/>
- **Global Education First -hanke** on YK:n pääsihteerin vuonna 2012 aloittama viisivuotinen hanke, jonka tarkoituksena on edistää opetukseen ja vuosituhattavoitteisiin liittyviä tavoitteita. Sivustolta löydät hyödyllistä tietoa koulutukseen liittyvistä vuosituhattavoitteista ja aiheeseen liittyvää infografiikkaa. <http://www.globaleducationfirst.org/>
- **Kirkon Ulkomaanapu** on Suomen suurin kehitysyhteistyöjärjestö ja toiseksi suurin humanitaarisen avun antaja. Sivustolta löydät tietoa kehitysyhteistyöstä, kansainvälisyyskasvatuksesta ja Kirkon Ulkomaanavun alaisista verkostoista ja hankkeista. Sivustolle on kerätty myös globaalikasvatusmateriaalia oppitunneilla käytettäväksi. <https://www.kirkonulkomaanapu.fi/osallistu/paivatyokerays/oppituntimateriaali/>
 - **Changemaker -verkosto** on Kirkon Ulkomaanavun yhteydessä toimiva nuorten ja nuorten aikuisten vaikuttamisverkosto. Sivustolta löydät materiaalia oppilaitoksille ja vinkkejä vaikuttamistyöhön. <http://www.changemaker.fi/>
- **Taksvärkki ry** on kansalaisjärjestö, jonka kehitysyhteistyöhankkeet edistävät kehitysmaiden lasten ja nuorten elinoloja ja ihmisoikeuksia. Kampanjoillaan Taksvärkki kannustaa suomalaisia nuoria maailmanlaajuiseen yhteisvastuuseen. Löydät sivustolta ohjeistusta opettajalle, materiaalia oppitunnille ja kampanjoita, joihin koulut voivat lähteä mukaan. <http://www.taksvarkki.fi/tv/category/opettajille>
- **Globalis** on interaktiivinen maailman atlas, jossa käyttäjä voi itse luoda omia karttojaan ja tilastokuvaajiaan. Globalis havainnollistaa kuvien avulla maailmassa vallitsevia erilaisuuksia ja yhtäläisyyksiä ja tuottaa samalla tietoa siitä, millä tavalla ihmisen teot vaikuttavat planeettamme tilaan. www.globalis.fi

- **Punaisen Ristin** opetusmateriaaleista löydät tietoa elämästä eri puolilla maailmaa, rasismista, nälänhädästä, sodan säännöistä, yksinäisyydestä, ensiavusta, päihteistä sekä erilaisista tavoista auttaa. Voit vapaasti muokata materiaaleja omalle opetusryhmällesi sopivaksi. Opetusmateriaalit on jaoteltu luokka-asteittain.
<https://www.punainenristi.fi/koulusivut/opetusmateriaalit>
- **Liike ry** kannustaa kaikkia liikunta- ja kasvatusaloin toimivia opettajia, kouluttajia, ohjaajia, valmentajia, seuratoimijoita ja opiskelijoita yhdistämään liikunnan ja globaalikasvatuksen teemat. Sivustolta löydät ideoita globaalikasvatuksen toteuttamiseksi liikuntatunneilla.
<https://liike.fi/materiaalit/>
- **Interpedia ry:n** päätarkoituksena on edistää lapsen oikeuksien toteutumista YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteiden mukaisesti. Sivustolta löydät tietoa eri maissa tehdystä kehitysyhteistyöstä ja Nepali-aiheista opetusmateriaalia.
<https://interpedia.fi/kehitysyhteistyö/kehitysyhteistyö/globaalikasvatus/>
- **Rauhankoulu** haastaa suomalaisia oppilaita pohtimaan globaaleja kehityskysymyksiä, rauhaa ja väkivallattomuutta omassa elämässään, sekä konflikteja maailmanlaajuisella tasolla.
<http://rauhanliitto.fi/rauhankoulu/rauhankoulu>
- **UNICEFin** ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaalien avulla voit käsitellä lapsen oikeuksia osana opetusta. Materiaaleissa käsitellään lapsen oikeuksia mm. ympäristö-, vesi-, terveys-, koulutus- ja yhdenvertaisuusnäkökulmien kautta. <https://www.unicef.fi/koulut/ihmisoikeus-ja-globaalikasvatusmateriaalit/>
- **Planin** materiaalit opetuksen tueksi. Löydät sivustolta myös ajankohtaisia uutisia koskien Planin toimintaa ja yhteistyötä koulujen kanssa.
<http://globaalikoulu.plan.fi/opettajille/Home.aspx>
- **Amnesty International** ei tee itse kouluvierailuja, mutta se on yhdessä muiden järjestöjen kanssa tuottanut valmista materiaalia opettajille ja kouluttajille, jotka haluavat pitää ihmisoikeusasioita esillä kasvatustyössään.
<https://www.amnesty.fi/tyomme/ihmisoikeuskasvatus/oppimateriaalit/>
- **Eettisen kaupan puolesta ry (Eetti)** on kansalaisjärjestö, joka edistää oikeudenmukaista maailmankauppaa, kestäviä tuotantotapoja ja vastuullista kuluttamista. Eetti tekee aktiivista yhteistyötä koulujen ja oppilaitosten kanssa ympäri Suomen. Eetin materiaalit ja kouluvierailut ovat pääasiassa suunnattu yläkouluille ja toisen asteen oppilaitoksille.
<http://www.eetti.fi/kouluille>
- **Vammaiskumppanuuden globaalikasvatusmateriaali.** 'Oikeus tulevaisuuteen - globaalikasvatusoppimateriaali kertoo vammaisten nuorten elämästä Suomessa ja kehitysmaissa. Materiaalin tavoitteena on herättää käyttäjää ajattelemaan maailmaa vammaisen ihmisen näkökulmasta. Kokonaisuus pohjaa YK:n yleissopimukseen vammaisten ihmisten oikeuksista sekä kestävä kehityksen tavoitteisiin. Teemoina ovat muun muassa vammaisten ihmisten oikeus elämään, seksuaalisuuteen, perheeseen, koulutukseen ja työhön